

exemple citat per *AlcM* s. v. *quillar* escriu «El car-boner s'estava *quillat* a la vora del camí-ral».

Quillaia, rosàcia americana, *Quillaia saponaria* [Diccionari Fabra] *Quillar-se, quillat*, V. *quilla*

QUILMA, 'sac gros', amb cast. *quilma* id. té paral·lels en sud-italià *čirma*, *čelma* 'saquet': aquests es relacionen amb *χιρβα* i *girba* 'sarró', 'morter', documentat a Calàbria ja en el S. III i en Cassius Fèlix (S. V), metge de procedència nord-africana, mots que en últim terme semblen remuntar a un origen púnic, d'una família de mots semítica i camítica molt estesa, a la qual pertany també l'àrab *qirba* 'odre'; el cat. i el cast. *quilma* provenen d'aquest mot que, segons indicis, fou usat a Espanya en el sentit de 'sarró' o d'una variant **qirma* del mateix sentit. □ 1.ª doc.: *quilma*, 1382, *quimada* 1312.

L'article *quilma* del DECH IV, 727a-729, ens dóna la complicada història d'aquest mot per un examen minuciós dels fets en romànic i àrab. Aquí el reproduïm en gran part, matisant amb més convicció la conclusió ja suggerida allí.

En català antic *quilma* està ben documentat, designant normalment un sac per a tenir-hi grans, fet de borres o de cànem. Ll. d'Aversó, *Torc.* (c. 1398) inclou *quiuma* rimant amb *esquiuma* (§ 284). El DAG. i *AlcM* entre ells ens donen els següents exemples: 1382 «--- quatre *quilmès* ---» (doc. de Montblanc, Conca de Barb.), 1395 «En lo rebost --- cinch *quilmès* de borres» (Miret, *TemplH*, 564), i d'una sèrie d'inventaris de Vic: 1406 «una *quilma* ab qualque un cortà de forment», 1410 «Dues *quilmès* per tenir blat», 1420 «Una *quiuma* ---. It. II *quiumes* de tenir blat»; 1412 «Una *quilma* oldana» (Sta. Col. de Q.), 1458 «Una *quilma* petita ab quatre quartans de ciuada» (id.), 1461 «Denou *quilmès* e dos sachs» (id.); 1486 «Dues *quilmès* de canamàs» (Vic), «Una *quilmeta* pocha de borres ---» (en doc. del S. xv no precisat, DAG.). *AlcM* cita del *TbPu*. d'OPou, «*Quilma* o *cabàs*», d'una edició d'aquest text inassequible a nosaltres (1600?), i com que no sembla trobar-se a l'edició prínceps de 1575, no sabem dir si es tractava d'una *quilma* per tenir-hi blats o olives per a premsar (cf. *quilmada*, infra). Altrament, no ens és possible determinar si OPou el donava com a mot de Girona, d'on era, o de València, on va escriure el seu llibre.

Al costat de *quilma* es troba en català antic una variant amb *g*-, que el DAG. cita d'un inventari de Vic de 1403: «Una *guilma* o sach on ha un poch d'aucna ---. Una *guilma* ab qualque dos dotzenes de porgadies de forment. --- una *guilma* ab qualque un cortà de forment blanc».

Notem el derivat *quilmada*, usat amb el sentit de 'quantitat d'oliva o de pasta d'oliva continguda en una *quilma*' (significat encara en ús) en un doc. de 1312 de Valls (Alt Camp): «--- que, no sia nuyl senyor --- de molí d'oli que gos fer fer a degú feedor d'oli de viij *quilmades* an sus entre nit e dia» (*BABL* XII, 203, doc. copiat en el S. XVI).

Segons aquesta documentació, exclusivament del Principat, *quilma* s'estenia des de les terres del Sud-oest a les zones Nord-est a l'Edat Mitjana. Després devia recular en els centres urbans, car després del *TbPu*. no el trobem en altres textos lexicogràfics (*DTO.*, Lacav., Belv. 1805) fins a Lab. 1840, i allí es registra per a només remetre als sinònims *cofi* i *esportí*. Ha continuat viu sobretot a la zona Nord-est, però no del tot absent a la zona Sud-oest. El DAG. el dóna a Camprodon com a 'saca dolenta, borrassa clara com xarpellera vella' i a Centelles (Plana de Vic) com a «una mena de roc o coixinera per dur el gra al molí: allò de 'mena de roc' ho hem d'entendre aparentment com 'pedra excavada usada com a dipòsit en l'operació de fabricar oli' (infra) i 'coixinera' com a 'taleca llargaruda per a tenir o portar cereals'. A l'Empordà i Garrotxa designava segons *AlcM* «dipòsit circular excavat en la pedra, dins la qual es posava la pasta d'oliva treta del trull i s'hi desmarxava bé debatent-la i tirant-li aigua calenta; tenia un forat a la solera, per on l'oli passava a les basses»: nom aplicat, per extensió, a la pedra així disposada per fer la funció de *quilma* en tal operació en d'altres bandes com ho ens descriu A. Matons en el seu Vocabulari de l'oli (s. v. *quiuma*): «Sac de cordill de cànem, resistent, llarg i estret, on es posa la pasta d'olives, de la qual s'ha d'extreure l'oli». Matons ens informa, a més, que «La *quiuma* s'usa sols a la comarca del Vallès, on l'extracció de l'oli es fa trepitjant llargament la pasta amb els peus i ajudant-se amb aigua calenta» (*BDC* x, 124). Operació que, de fet, venia de molt abans, com ho suggereix l'exemple de *quilmada* en el citat escrit de 1312. Avui *quilmada* ultra el seu sentit de 'quantitat d'oliva premsada' s'usa com a unitat de mesura en frases com «Aquest any hem fet (o hem collit) 100 *quiumades*» (anotada per Matons a Palamós, i usual segons *AlcM* ultra l'Empordà a la Garrotxa). El DAG. recull l'expressió *suar la quiuma* 'suar molt' a Olot i Vall del Bac. *Quilma* té ús, a més a més, a la zona del Priorat, segons ho hem de deduir del *Tresor* de Griera que el localitza a Falset, on ja estem en ple territori mosàrab. Pot servir per corroborar la informació de Griera aquest altre testimoni de JCoromines que va anotar el 1936 a Lloar aquest nom, *Lo Nas d'En Quiuma*, dit d'una roca que té forma vagament humana, comparable a un costal o *quilma*. En *Quiuma* podia ser un malnom d'una persona o potser es deia d'una persona estúpida com a Menorca (infra).

No tenim notícies de *quilma* a València, i això és sorprenent en un arabisme. Apareix només en la tercera edició del diccionari d'Escrig enllestida per C. Llombart (i d'allí en MGadea) però tant sols per a remetre a *cofi* i *esportí*. Aquesta dada no pot ser una prova del seu ús al País Valencià, i, a més, és força possible que Llombart vagi reproduir aquest article tal com és de Labèrnia 1840 que feia la mateixa remissió (supra). Altrament, però, hi ha sempre la possibilitat que OPou en el *TbPu*. donés *quilma* com a mot propi de tot el territori català, el Principat i el País Valencià, i la seva desaparició allí, com en d'al-